

Јелена Китановић¹
Филолошко-уметнички факултет
Универзитет у Крагујевцу

ПРОШЛА ВРЕМЕНА У РОМАНУ *СТРАНАЦ* АЛБЕРА КАМИЈА И ЊЕГОВОМ ПРЕВОДНОМ ЕКВИВАЛЕНТУ

У раду се анализира употреба перфекта у роману *Странац* Албера Камија и његовом преводном еквиваленту. Циљ рада је да прикаже на који начин аутор обезбеђује наративни континуитет приповести, користећи време које само по себи није наративно. Имајући у виду да је перфекат неутралан у погледу темпоралног редоследа догађаја које уводи, показаћемо од којих лингво-стилистичких средстава зависи временска структура романа. Представићемо темпоралне релације које перфекат, захваљујући својој неутралности, може увести унутар реченица у дискурсу, а реч је о постериорности, различитим врстама симултаности и темпоралној инверзији. Напослетку, показаћемо како се комбиновањем перфекта као главног наративног времена и лингво-стилистичких средстава остварује специфичан књижевни ефекат.

Кључне речи: перфекат, *passé composé*, неутралност, темпоралне релације, превођење

1. Увод

Од тренутка када се појавио па све до данас, роман *Странац* Албера Камија не престаје да буди интересовања. Роман је објављен 1942. године, у жеку рата и окупације Француске од стране немачке војске. Филозофија А. Камија бави се питањем апсурда који проистиче из сукоба ирационалне природе света и човекове дубоке жеље да докучи ту неразумљивост, а роман *Странац* утемељен је на апсурдном понашању главног лика, Мерсоа. За њега свет не постоји у узрочно-последичном односу па се стање апсурдности такође огледа у употреби специфичних лингво-стилистичких средстава од којих је најважнији фактографски перфекат. Наиме, као једно од главних лингвистичких обележја овог романа наводи се чињеница да је аутор као главно наративно време користио француски перфекат (*passé composé*), који сам по себи није наративан, уместо француског аориста (*passé simple*) који представља традиционално наративно време књижевних текстова.

Предмет нашег рада је анализа и представљање француског перфекта као главног наративног времена једног дискурса. Као корпус користили смо роман *Странац* Албера Камија и његов еквивалент у преводу Зорице Хаџи-Видојковић. Могућност овакве употребе француског перфекта изазива бројне расправе приликом анализе његове дискурзивне семантике (Боријо и др. 2004: 278). Пошто перфекат није анафоричко време због његове оријентисаности ка моменту говора, онда низ реченица у перфекту не описује нужно догађаје који се нижу у времену. Међутим, треба нагласити да перфекат, иако је не блокира, не намеће сам по себи наративну темпоралну структуру тексту у ком је употребљен. Реч је о томе да је перфекат у погледу темпоралног редоследа догађаја које описује неутралан (Ашић, Станојевић 2008: 53–54). Дакле, реченице у перфекту могу

1 jelenakitanovic2105@gmail.com

изразити следеће релације у односу на догађај уведен претходном реченицом: постериорност, симултаност и антериорност, односно однос темпоралне инверзије. У раду полазимо од претпоставке да је могуће конструисати помоћу перфекта наративни дискурс који поседује добро развијену временску структуру без обзира на то што се ово глаголско време одликује неутралношћу у погледу темпоралног редоследа догађаја које уводи. Писану нарацију могуће је остварити искључиво када се перфекат комбинује са одређеним лингво-стилистичким средствима. Наиме, поменута средства подразумевају представљање темпоралне прогресије путем импликација које, с обзиром на своје лексичко значење, изражавају глаголи кретања, затим дефинисање адверба који указују на проток времена или глагола који својим лексичким значењем указују на реалан временски размак који се упоставља између догађаја и напослетку, представљање темпоралних адверба који експлицитно указују на темпоралну прогресију (Ашић, Станојевић 2008: 53).

Перфекат и темпорални односи

Када се говори о дискурзивној семантици перфекта, јасно је да перфекат никако не спада у анафоричко време јер смо установили да је повезан са моментом говора. Тако постериорност, као темпорална релација у којој сваки нови перфекат уводи догађај који следи догађају уведеном претходним перфектом, имплицира да постоји темпорална прогресија. Међутим, начини на које се одвија темпорална прогресија могу бити различити. С једне стране, у роману постоје реченице у којима се она остварује без експлицитно наведеног адверба за постериорност попут *puis, ensuite, un moment après, alors, plus tard, au bout de, tout de suite*, када ју је теже уочити (Cabillau 1971: 870). У свим примерима преузетим из романа низови реченица у перфекту одговарају редоследу догађаја које ти перфекти и уводе. Међутим, важно је рећи да је темпорални редослед у примерима условљен нашим знањима о свету или лексичком семантиком глагола, јер перфекат сам по себи не условљава временски редослед догађаја (Сварт, Молендијк 2003: 11):

- (1) **Il est sorti, est revenu, a disposé** des chaises. Sur l'une d'elles, **il a empilé** des tasses autour d'une cafetière. (Camus 2008: 17–18)
Изишао је, вратио се, распоредио столице. На једној је наслагао шоље око ибрика за кафу. (Ками 2002: 12)
- (2) Un peu plus tard, pour faire quelque chose, **j'ai pris** un vieux journal et **je l'ai lu**. **J'y ai découpé** une réclame des sels Kruschen et **je l'ai collée** dans un vieux cahier où je mets les choses qui m'amuse dans les journaux. (Camus 2008: 34–35)
Мало касније, само да бих нешто радио, узео сам да читам неке старе новине. Исекао сам из њих рекламу Крушенових соли и залепио је у једну стару свеску у коју стављам занимљиве ствари из новина. (Ками 2002: 23)
- (3) Raymond **a hésité, m'a regardé et a tiré** sur sa cigarette. (Camus 2008: 58)
Ремон је оклевао, погледао је у мене и повукао један дим. (Ками 2002: 38)
- (4) **Il s'est assis** derrière son bureau, **il a croisé** ses petites jambes. (Camus 2008: 23)
Сео је за писаћи сто и прекрстио своје ножице. (Ками 2002: 16)

У другом примеру наша знања о свету нам указују на то да је процес уведен перфектом *j'y ai découpé* претходио процесу уведеним перфектом *je l'ai collée* јер знамо да уколико желимо да залепимо неки исечак из новина у свеску или албум, морамо претходно да га исечемо. Иако нисмо подвукли процесе уведене глаго-

лима *prendre* и *lire* зато што им претходи временска одредница, желели бисмо да додамо да, када се посматра цела реченица, можемо извести још један закључак. Наиме, да би главни лик романа могао уопште да узме исечак из новина и да га залепи у свеску, морао је претходно да га узме у руке и да га прочита јер, како нам и сам пример то показује, у ту свеску једино ставља оне ствари које га заинтересују када чита новине. Исти случај је са примерима који следе и који показују могућност перфекта да изрази однос постериорности без експлицитно наведеног адверба.

Други начин означавања темпоралног односа постериорности врши се коришћењем израза и адверба који на то експлицитно указују. Пошто неки израз или адверб експлицитно упућују на постериорност, самим тим је такве примере много лакше уочити него што је то био случај са првим начином. Ради се о изразима и адвербима попут *puis, ensuite, d'abord, après, x minutes plus tard, x jours plus tard, à ce moment-là, aussitôt* (Cabillau 1971: 872). Адверби које ћемо сада показати на примерима дају инструкцију да сваки нови перфекат треба да следи претходно уведеном перфекту:

- (5) *Alors, je me suis retourné dans mon lit, j'ai cherché dans le traversin l'odeur de sel que les cheveux de Marie y avaient laissée et j'ai dormi jusqu'à 10 heures. J'ai fumé ensuite des cigarettes, toujours couché, jusqu'à midi.* (Camus 2008: 34)

Онда сам се окренуо у постељи, тражио сам на јастуку мирис соли који је Маријина коса на њему оставила и спавао до десет сати. Затим сам пушио, лежећи и даље, све до подне. (Ками 2002: 23)

- (6) *En attendant les hors-d'œuvre, elle a ouvert son sac, en a sorti un petit carré de papier et un crayon, a fait d'avance l'addition, puis a tiré d'un gousset, augmentée de pourboire, la somme exacte qu'elle a placée devant elle.* (Camus 2008: 70)

Чекајући предјело, отворила је торбицу, извадила из ње четвртасти листић хартије и оловку, извела рачун унапред, затим је из неког малог новчаника извукла тачну суму, с додатком за напојницу, и ставила је испред себе. (Ками 2002: 45)

У примеру 5) догађај уведен реченицом *j'ai fumé* нужно следи догађају *j'ai dormi* будући да имамо адверб *ensuite*. Исто се тумачи и пример 6), у којем су догађаји уведени реченицом *a tiré d'un gousset, augmentée de pourboire, la somme exacte qu'elle a placée devant elle* уследили након догађаја уведеног реченицом *a fait d'avance l'addition*, јер је употребљен адверб *puis*.

Следећи однос који ћемо представити на примерима из романа јесте однос симултаности. Симултаност представља временски однос у којем се један догађај одиграо истовремено кад и други догађај. Перфекат, због своје неутралности, може да изрази и ову врсту односа и то на неколико начина. Наиме, постоји тотална симултаност која означава да су два догађаја на снази истовремено у току једног временског интервала, затим однос мерономије који означава да је један догађај део другог догађаја или обрнуто и последњи однос представља преклапање које означава да је један догађај почео пре другог догађаја, али да други догађај траје дуже него први (Ашић, Станојевић 2008: 56):

- (7) *On a fait répéter au concierge l'histoire du café au lait et celle de la cigarette. L'avocat général m'a regardé avec une lueur ironique dans les yeux.* (Camus 2008: 136-137)

Загражили су од настојника да понови причу о белој кафи и цигарети. Државни тужилац ме је гледао с неком ироничном светлошћу у очима. (Ками 2002: 89-90)

- (8) *La petite vieille s'est rapprochée des barreaux et, au même moment, un gardien a fait signe à son fils.* (Camus 2008: 116)

Мала старица је пришла решеткама и, у истом тренутку, један стражар је дао знак њеном сину. (Ками 2002: 75)

- (9) *Un huissier a annoncé la cour. Au même moment, deux gros ventilateurs ont commencé de vrombir.* (Camus 2008: 129)

Судски пријавник је најавио долазак судског већа. У истом тренутку два велика вентилатора почела су да зује. (Ками 2002: 85)

- (10) *Je l'ai aidée à monter sur une bouée et, dans ce mouvement, j'ai effleuré ses seins.* (Camus 2008: 32)

Помогао сам јој да се попне на једну бову и при том покрету овлаш сам јој додирнуо груди. (Ками 2002: 21)

У примеру 7) фигурирају два догађаја код којих уочавамо практично поклапање између *a fait répéter* и *m'a regardé*. Исти случај имамо у примеру 8), у којем процедурални израз² *au même moment* помаже да се утврди истовременост *s'est rapprochée* и *a fait signe* као што је то случај са примером 9). Што се тиче примера 10), сматрамо да у њему није на снази тотална симултаност, већ однос мерономије у којем се однос симултаности види кроз укљученост другог догађаја *j'ai effleuré* у први догађај *je l'ai aidée*, а у том тумачењу нам помаже и одредница *dans ce mouvement*, која показује да се догађај уведен глаголом *j'ai effleuré* десило у неком интервалу док се *je l'ai aidée* већ одвијао.

- (11) *Il a sorti du boudin, l'a fait cuire à la poêle, et il a installé des verres, des assiettes, des couverts et deux bouteilles de vin.* (Camus 2008: 47)

Изнео је крвавицу, испржио је на тигању и поређао чаше, тањире, прибор за јело и две боце вина. (Ками 2002: 31)

Уочљиво је да се између прва два глагола у перфекту (*a sorti* и *l'a fait cuire*) јавља однос постериорности, међутим мишљења смо да се између другог и трећег глагола у перфекту (*l'a fait cuire* и *il a installé*) могу јавити две различите темпоралне релације. Наиме, прва релација је таква да се може радити о односу постериорности у којем је догађај уведен глаголом *il a installé* следио догађају уведенном глаголом *l'a fait cuire*, а друга релација је таква да се може радити о односу симултаности у којем би догађај *il a installé* био укључен у догађај *l'a fait cuire* кроз однос мерономије. На самом крају представимо још једну темпоралну релацију. Реч је о томе да реченице у перфекту могу означавати и обрнут временски редослед односно антериорност. За разлику од аориста, перфекат не блокира темпоралну инверзију (Ашић, Станојевић 2008: 58).

Напоменућемо да аутор Н. Петровић (1991: 54–72) сматра да је оно што дозвољава перфекту да означава антериорност јесте то што он нема потребу

2 Процедурални изрази су речи које упућују на процедуре и у њих спадају везници, предлози, заменице, квантификатори и наставци за глаголска времена. Разликују се од концептуалних израза који се односе на концепте односно менталне репрезентације. У њих спадају придеви, именице, глаголи и неки прилози и процедурални изрази су затворене класе. (Ашић, Станојевић 2008: 18).

да тражи свој темпорални антецеденс у претходном контексту будући да се посматра од момента говора, што није случај са аористом. Реченице уведене аористом просто намећу да догађај уведен првом реченицом мора претходити догађају уведеном наредном реченицом:

(12) **J'ai retourné** ma chaise et **je l'ai placée** comme celle du marchand de tabac parce que **j'ai trouvé** que c'était plus commode. (Camus 2008: 36)

Окренуо сам столицу и наместио је као дуванџија, јер сам сматрао да је тако удобније. (Ками 2002: 24)

Процес који је уведен предикатом *j'ai trouvé* антериоран је у односу на претходно уведене догађаје и овај обрнут темпорални редослед објашњава се узрочним односом који уводи везник *parce que* (Ашић, Станојевић 2008: 58). Логично је закључити да последица мора да има свој узрок па је самим тим лако објаснити темпорални редослед који се одражава у овој реченици. У следећем примеру ћемо показати обрнут темпорални редослед, али у којем, за разлику од претходног, не постоји каузални контекст:

(13) **Nous avons tous pris** du café, servi par le concierge. *Ensuite*, je ne sais plus.

La nuit **a passé**. Je me souviens qu'à un moment **j'ai ouvert** les yeux et **j'ai vu** que les vieillards dormaient tassés sur eux-mêmes, à l'exception d'un seul qui, le menton sur le dos de ses mains agrippées à la canne, me regardait fixement comme s'il n'attendait que mon réveil. (Camus 2008: 21)

Сви смо попили кафу којом нас је послужио настојник. А после, не знам више како је било. Прошла је ноћ. Сећам се да сам у једном тренутку отворио очи и видео како старци спавају згурени, осим једног који је, с брадом на рукама закваченим за штап, нетремице гледао у мене, као да чека само да се ја пробудим. (Ками 2002: 14)

Интерпретација исказа је таква да су догађаји уведени перфектима *j'ai ouvert les yeux* и *j'ai vu* морали да претходе догађају *la nuit a passé*. У овом случају, обрнут темпорални редослед инферирамо на основу наших знања о свету, а на које нас такође наводи темпорални адverb *à un moment*. Захваљујући контекстуалној информацији коју изражава овај темпорални адverb, догађаји *j'ai ouvert les yeux* и *j'ai vu* смештају се антериорно у односу на догађај *la nuit a passé* иако не постоји каузални однос између реченица које их уводе.

(14) « **J'ai bien vu** qu'il y avait de la tromperie. *Alors*, **je l'ai quittée**. *Mais d'abord je l'ai tapée*. *Et puis, je lui ai dit* ses vérités. » (Camus 2008: 49)

„Лепо сам ја видео да ту нису чиста посла. Онда сам је напустио. Али пре тога сам је измлатио. А затим сам јој скресао истину у очи.“ (Ками 2002: 32)

Овде је такође на снази темпорална инверзија јер је догађај *je l'ai quittée* постериоран у односу на догађај *je l'ai tapée* пошто уз потоњи фигурира адverb *d'abord*, који недвосмислено показује да је овај догађај у перфекту антериоран у односу на претходно уведеном догађају. Можемо уочити да, поред темпоралне инверзије, постоји однос постериорности између *je l'ai tapée* и *je lui ai dit* због израза *et puis*, тако да сматрамо да су се оба ова догађаја у перфекту десила пре догађаја уведеног реченицом *je l'ai quittée*.

2. Успостављање временске прогресије у роману

Нарација подразумева да постоји низ догађаја које карактерише неки темпорални редослед. Пошто је наративност основно обележје једне приче, поставља се питање на који начин А. Ками успева да створи темпоралну прогресију у наративи у којој као главно време фигурира перфекат, а не аорист. Према Сварт и Молендијку (2003: 13–14), први показатељ темпоралне прогресије у делу јесу неки случајеви у роману у којима се јављају глаголски облици у футуру. Наиме, аутор романа их користи како би на тај начин наговестио временски след догађаја пре него што се они заиста и десе. То се може видети на неколицини примера:

(15) **Je prendrai** l'autobus à 2 heures et **j'arriverai** dans l'après-midi. Ainsi, **je pourrai** veiller et **je rentrerai** demain soir. (Camus 2008: 9)

Поћи ћу аутобусом у два сата и стићи ћу током поподнева. (Ками 2002: 7)

Означени облици футура наговештавају да ће се темпорална прогресија одржати. Мерсо прави планове након што сазна да му је мајка умрла и када се у обзир узме контекст који следи, уочићемо да док је искористио футур за наговештавање радњи које ће тек уследити, за радње које су се након тога заиста десиле А. Ками користи перфекат:

(16) Comme il le disait lui-même : « **J'en ferai** la preuve, messieurs, et **je la ferai** doublement. Sous l'aveuglante clarté des faits d'abord et ensuite dans l'éclairage sombre que me **fournira** la psychologie de cette âme criminelle. » (Camus 2008: 150)

„Пружићу вам ја доказ, господо, и то двострук доказ. Под заслепљујућом светлошћу чињеница, најпре, а затим, у тамном осветљењу које ће ми обезбедити психологија ове злочиначке душе.“ (Ками 2002: 98)

Када посматрамо пример 16), који преноси говор тужиоца пре него што Мерсоа осуде на смрт, овим исказом тужилац наговештава да ће у излагању које тек треба уследити да докаже због чега Мерсоа треба прогласити кривим. У прилог овој тврдњи иде и чињеница да уколико се у обзир узме шири контекст, А. Ками опет показује процесима уведеним перфектом радње које су се заиста одиграле након исказа у футуру. Поред темпоралних адверба који јасно и недвосмислено упућују на темпоралну прогресију, попут *alors, au bout d'un moment, immédiatement, un moment après, après un assez long moment, peu après, plus tard*, А. Ками се ослања и на лексичку семантику глагола, а користи и временске пресупозиције и импликације (Барсело, Брес 2006: 74). Сем овога, у роману је присутно и неколико сценарија и дијалога којима се обележава проток времена:

(17) Nous **sommes restés un long moment** ainsi. (Camus 2008: 26)

Дуго смо тако остали. (Ками 2002: 14)

(18) Je **suis resté longtemps** à regarder le ciel. (Camus 2008: 179)

Дуго сам посматрао небо. (Ками 2002: 162)

У оба примера имамо израз који у комбинацији са перфектом експлицитно показује да време у причи напредује. Заправо, неки адверби који се користе да обележе трајање упућују на одређен временски размак који се интензификује и који протиче пре него што се нешто друго деси. Аутор не назначавача увек експлицитно да време протиче већ користи семантику глагола. Главна разлика између прелазних и непрелазних глагола јесте то што прелазни глаголи означавају заиста прелаз из једног стања у друго (Камп, Рорер 1983: 257). Код њих постоји

стање пре самог прелаза и постоји стање у којем се читава резултат истог, а роман *Странац* обилује примерима у којима фигурирају глаголи кретања који самом чињеницом да кретање заузима одређен временски интервал чине да прича напредује:

(19) **Je me suis levé sans rien dire et il m'a précédé vers la porte. Dans l'escalier, il m'a expliqué...** [...]. (Camus 2008: 12)

Устао сам без речи и он је пошао испред мене у правцу врата. На степеништу ми је објаснио... [...]. (Ками 2002: 9)

(20) **Tout au bout de la plage, nous sommes arrivés enfin à une petite source qui coulait dans le sable, derrière un gros rocher. Là, nous avons trouvé nos deux Arabes.** (Camus 2008: 87)

Сасвим на крају плаже стигли смо најзад до неког малог извора који је отицао у песак, иза једне велике стене. Ту смо нашли она наша два Арапина. (Ками 2002: 55)

Прилошка одредба *dans l'escalier* помаже да се радња просторно смести па пошто кретање уведено глаголом *il m'a précédé vers la porte* имплицира да се приближавамо вратима, онда одредба *dans l'escalier* упућује на то да се налазимо с друге стране врата што нас опет доводи до закључка да је то кретање заузело одређен временски распон. У другом и трећем примеру адверб *là* упућује на место на којем Мерсо излази из трамваја, а кретање до одредишта (купалишта) заузима опет одређени временски интервал, па се добија утисак да време у причи протиче. Исти случај је у последњем примеру у којем адверб упућује на место на којем се налазе, а за које им је било потребно време да би га уопште и пронашли.

Као што смо већ рекли, А. Ками у делу користи и неколицину дијалога који показују да постоји временски ток у причи. Логично је да се реплике смењују и да осигуравају да разговор тече у времену:

(21) **Je lui ai dit : « Comment ? » Il a répété en montrant le ciel : « ça tape. » J'ai dit : « Oui. » Un peu après, il m'a demandé : « C'est votre mère qui est là ? » J'ai encore dit : « Oui. – Elle était vieille ? » J'ai répondu : « Comme ça », parce que je ne savais pas le chiffre exact.** (Camus 2008: 28)

Казао сам: „Како?“ Поновио је, показујући небо: „Припекла звезда.“ Казао сам: „Јесте.“ – „Је л' била стара?“ Одговорио сам: „Па тако“, јер нисам тачно знао колико је имала година. (Ками 2002: 19)

Темпорални редослед догађаја уведен реченицама *je lui ai dit* и *il a répété* добија се захваљујући семантици глагола *répéter*, јер је јасно да понављање нечега нужно изискује да је нешто претходно било речено. Напоменимо да реченица у којој фигурира *encore* указује на то да је нешто претходно било речено, па самим тим наведени пример уводи догађај који следи догађају који уводи реченица са *il m'a demandé*. Овај пример недвосмислено показује да је приказани низ реченица у потпуности кохерентан, јер нам наше знање о свету омогућава да доживимо смењивање реплика које стоје у односу питање/одговор као природан след догађаја:

(22) **Je lui ai demandé ce qu'il avait. Il m'a dit qu'il avait eu une bagarre avec un type qui lui cherchait des histoires.** (Camus 2008: 46)

Запитао сам га шта му је то. Казао ми је да се потукао с неким типом који га је изазвао. (Ками 2002: 30)

Оба примера јасно показују да лексичка семантика осигурава интерпретацију постериорности, с обзиром на то да одговор мора природно да следи после питања. Тако ће догађај уведен реченицом *il m'a dit* следити догађају уведеном реченицом *je lui ai demandé* као што ће *j'ai répondu* следити након *il m'a demandé*. На исти начин је могуће изразити временски ток такозваним сценаријима (Боријо и др. 2004: 289). Наиме, устаљени редоследи активности које главни јунак обавља у току роману фигурирају као типичан пример темпоралне прогресије:

(23) **J'ai pensé** alors qu'il fallait dîner. J'avais un peu mal au cou d'être resté longtemps appuyé sur le dos de ma chaise. **Je suis descendu** acheter du pain et des pâtes, **j'ai fait** ma cuisine et **j'ai mangé** debout. (Camus 2008: 39)

Помислио сам тада да треба да вечерам. Помало ме је болео врат, јер сам дуго остао наслоњен на столицу. Сишао сам да купим хлеба и теста, скувао вечеру и појео је стојећи. (Ками 2002: 26)

Реченицом у перфекту исказује се устаљен след активности које се дешавају утврђеним редоследом – куповање намирница, њихово спремање и на крају само јело. Камп и Рорер (1983: 262) сматрају да је сукцесију догађаја уведених перфектом могуће интерпретирати као низ догађаја који су испрочани оним редоследом којим су се заправо и догодили. Дакле, уколико су се догађаји заиста и десили оним редоследом којим су и уведени, онда је интерпретација коју добијамо таква да време у причи тече. Према Барселу и Бресу (2006: 134), у роману *Странац* постоји репрезентативан пример у којем перфекат функционише као право наративно време. Наиме, у том примеру га је у потпуности могуће заменити аористом без икаквих последица по значење реченице:

(24) Le soir, Marie **est venue** me chercher et **m'a demandé** si je voulais me marier avec elle. **J'ai dit** que cela m'était égal et que nous pourrions le faire si elle le voulait. **Elle a voulu** savoir alors si je l'aimais. **J'ai répondu** comme je l'avais déjà fait une fois, que cela ne signifiait rien mais que sans doute je ne l'aimais pas. (Camus 2008: 67)

(25)* Le soir, Marie **vint** me chercher et me **demanda** si je voulais me marier avec elle. **Je dis** que cela m'était égal et que nous pourrions le faire si elle le voulait. **Elle voulut** savoir alors si je l'aimais. **Je répondis** comme je l'avais déjà fait une fois, que cela ne signifiait rien mais que sans doute je ne l'aimais pas.³

Увече је Марија дошла по мене и питала ме да ли хоћу да се оженим њом. Казао сам да ми је то свеједно и да бисмо то могли учинити ако она то жели. Хтела је онда да зна да ли је волим. Одговорио сам, као што сам то већ једном учинио, да то ништа не значи, али да је ја, по свој прилици, не волим. (Ками 2002: 43)

3. Закључак

Преко употребе великог броја темпоралних адверба па све до коришћења лексичке семантике глагола и временских пресупозиција и импликација, на примерима смо показали у којој је мери аутор успео да успостави временску прогресију приповести. Оно што закључујемо је да је сасвим могуће испрочати причу у

3 Барселу и Брес (2006) истичу да је ово једино могуће ако маркери дискурзивног плана исказивања нису сувише очигледни, у ком случају замену не би било могуће спровести.

перфекту чак иако је ово глаголско време неутрално у погледу темпоралног редоследа догађаја које уводи, али да је за стварање наративне структуре овог дела било неопходно прибећи лингво-стилистичким средствима. Темпорална структура овог дискурса зависи од реторичке структуре која, с друге стране, зависи од лексичке семантике глагола и адверба и наших знања о свету, која нам помажу да интерпретирамо „природан след догађаја“ датих у перфекту. Комбиновање временских својстава перфекта са свим поменутиим лингво-стилистичким средствима је заиста довело до стварања специфичног књижевног ефекта. Ово глаголско време у потпуности преноси апсурдност стања главног јунака за кога свет не постоји у односу узрок-последича. А. Ками показује да су у свету апсурда људски поступци и пориви последича случајности и сплета околности који не зависе од наше воље. Аутор се служи стилем који својим садржајем и формом истиче отуђеност и неприлагођеност свог анти-јунака. Употреба фактографског перфекта, захваљујући којем се предикатима додељује статус аутономних информација, а не догађаја између којих постоје узрочно-последични односи доводи до закључка да су једноставна синтаксичка структура реченица као и сведена лексика у функцији хладног и натуралистичког описа апсурдне стварности.

Извори

Ками 2008: А. Camus, *L'Étranger*, Paris: Gallimard.

Ками 2002: А. Ками, *Стрпанац* (с француског превела Зорица Хаџи-Видојковић), Београд: Гутенбергова галаксија.

Литература

Ашић, Станојевић 2008: Т. Ашић, В. Станојевић, *Семантика и прагматика глаголских времена у француском језику*, Београд: Библиотека Практикум.

Барсело, Брес 2006: J. Barcelo, J. Bres, *Les temps de l'indicatif*, Paris: Ophrys.

Боријо и др. 2004: А. Borillo et al., Tense and Aspect, in H. de Swart and F. Corblin (eds.), *Handbook of French Semantics*, Stanford: Center for the Study of Language and Information, 271–309.

Cabillau Jean-François. L'expression du temps dans l'Étranger d'Albert Camus. In: *Revue belge de philologie et d'histoire*, tome 49, fasc. 3, 1971. Langues et littératures modernes - Moderne taal- en letterkunde, 866–874. 17.06.2018.

Камп, Попер 1983: Н. Kamp, С. Rohrer, Tense in texts, in R. Bauerle, С. Schwarze et А. von Stechow (eds), *Meaning, use and interpretation of language*, Berlin: Mouton de Gruyter, 250–269.

Папић 1999: М. Папић, *Граматика француског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Петровић 1991: Н. Петровић, *Француска глаголска времена II: Имперфекат, аорист, перфекат*, Београд: Народна књига.

Станојевић 2014: В. Станојевић, У прилог полисемичном третману глаголских времена у француском језику, у С. Гудурић, М. Стефановић (ред.), *Језици и културе у времену и простору*, књ. III, Универзитет у Новом Саду: Филозофски факултет, 727–737.

Сварт, Молендијк 2003: Н. De Swart, А. Molendijk, *In the Pursuit of the 'perfect' perfect*, Amsterdam: ACL Papers.

LES TEMPS DU PASSÉ DANS LE ROMAN *L'ÉTRANGER* D'ALBERT CAMUS ET DANS SON ÉQUIVALENT SERBE

Résumé

Dans cet article nous nous focalisons sur l'analyse de l'emploi du passé composé dans le roman *L'Étranger* d'Albert Camus et dans son équivalent serbe. Le but est de représenter la manière dont l'auteur assure la continuité narrative de l'histoire en utilisant un temps verbal qui ne peut pas figurer comme temps narratif principal. Tout en tenant compte que c'est à cause de son interprétation discursive par rapport aux événements qu'il introduit que le passé composé est capable d'établir n'importe quelle relation temporelle au niveau du discours, nous allons démontrer les moyens linguistiques que l'auteur utilise pour assurer la linéarité de la narration. Nous allons représenter toutes les relations temporelles que le passé composé peut introduire entre les phrases dans le niveau du discours. Il s'agit notamment de la posteriorité, de différentes variantes de simultanéité et de l'inversion temporelle. A la fin, nous allons montrer comment l'auteur réussit, en combinant le passé composé avec lesdits moyens linguistiques, à procurer un effet littéraire spécifique.

Mots-clés : passé composé, neutralité, relations temporelles, traduction

Jelena Kitanović